

С ПОГЛЕД КЪМ АКТУАЛНИТЕ И ЖИВОТРЕПТЯЩИ ПРОБЛЕМИ НА СЪВРЕМЕННОСТТА

Само три книжки след публикуването на монографичното изследване на Р. Чобанова, П. Илиева-Найденова и Р. Бакърджиева “Икономически проблеми на иновационната политика в България” библиотека “Стопански свят”¹ отново приятно изненадва читателите с отпечатването на изследването на д-р Йордан Василев “Новата икономика” – предизвикателства и възможности за България”.²

В монографията предмет на проучването са някои от основните характеристики на “новата, основана на знанието икономика”, както и възможностите пред българското стопанство да отговори на нейните предизвикателства. Сред многобройните и сложни проблеми, които “новата икономика” поставя, авторът е насочил вниманието си към три главни проблема – формирането на “новата икономика” като резултат от обективното икономическо развитие; разкриване характерните черти и определяне границите на новата икономика и оценка на възможностите за конкурентоспособност на българското стопанство в новите условия.

В глава първа съвсем обосновано вниманието е насочено към зараждането и развитието на тезата за “новата икономика”. Тук анализът се гради не върху емпирични данни, а на базата на теоретичните постижения на многобройните автори, работещи по този изключително актуален проблем. Теоретичните основи на “новата икономика” се търсят още в по-неопределеното като понятие “слединдустриално общество”, от което се преминава към по-избистреното схващане за “информационното общество”. Като завършек се достига до дефинирането на “новата икономика” като “нов цивилизационен модел на развитието” с основен определящ признак превръщането на знанието в главен ресурс на производството.

Според автора дейността по производството, разпространението и използването на знанията определя същностните черти и темповете на развитие на “новата икономика”. Разкрита е и принципната разлика между икономиката на знанието като ново явление и основаните на различните форми на знанието производства в миналото. Не са отминати и основните тенденции, които формират основаната на знанието икономика – превръщането му в производствен фактор, нарастващата роля на човешкия капитал и обучението през целия живот, новата роля на услугите, ролята на информационната инфраструктура и информационните технологии.

¹ Библиотека “Стопански свят” е учредена през 1993 г. като специализирано издание за монографични изследвания на СА “Д. А. Ценов” – Свищов. До момента са публикувани 74 научни труда на автори от висшето училище и страната.

² Авторът Йордан И. Василев е главен асистент, доктор в катедрата по “Обща теория на икономиката” на СА “Д. А. Ценов”.

Освен изведения генезис на основаната на знанието икономика чрез прехода от “слединдустриалното” през информационното общество не е подмината и втората същностна характеристика на съвременната епоха – глобализацията на икономическия живот. Този въпрос не се разглежда самоцелно, а през призмата на отражението на глобализацията върху новата, основана на знанието икономика. В книгата двата процеса – формирането на икономиката на знанието и глобализацията, се разглеждат като съотносителни – взаимно преплитачи се и влияещи един на друг.

Със задълбочена аналитичност в глава втора са изследвани характеристиките на новата икономика, направен е опит за определяне на нейните граници и за измерването ѝ. Тези въпроси се свързват с възможностите за интегрирането на България в Обединена Европа, с произтичащите от прехода към новата икономика основни задачи, които предстоят да се решават в икономическата област в страната.

Към характерните черти на новата икономика д-р Й. Василев отнася пронизването на всички веществени фактори на икономиката от знанията, представянето на информацията в цифрова форма, превръщането на физическите неща във виртуални, “молекулярната” структура на новата икономика, развитието ѝ в мрежово взаимодействие, отпадането на необходимостта от посредници между продавачите и купувачите, превръщането на конвергенцията в основа на всички сектори, иновативността, изчезване пропастта между производители и потребители, динамизъм и бърза адаптация на производството и т.н.

Направен е и сполучлив опит за очертаване на границите на новата икономика, разграничението ѝ от предходните технологически начини на производство. Аргументирано се отстоява твърдението, че тя води и до поява на нови икономически принципи, че поражда необратими процеси в пазарния механизъм, структурата на бизнеса и националното стопанство, инфраструктурата на световната икономика и т.н.

На базата на различни методики и системи от показатели на международно и национално равнище с емпирични факти са показани и “измеренията” на новата икономика, очертана е нейната емпирична картина. В тази част направените в първа глава теоретични обобщения, извеждането на същността на новата икономика от теоретичните виждания на отделните автори е допълнена и с аналитичен емпиричен материал. По този начин същността на новата икономика е осветена както в теоретичен, така и в конкретен емпиричен план като единство на теория и практика.

Глава трета е посветена на конкурентоспособността на българското стопанство в новите условия. На базата на сполучливо подбрани показатели, разработени от Световния икономически форум, в сравнителен план е разкрита конкурентоспособността на българската икономика. Според автора въпреки стабилността на икономическия растеж през последните години сравнението между България и страните от ЕС по показателите, по които се

измерва напредъка по Лисабонската стратегия, издава сериозно изоставане по редица от тях. Страната отчита високи разходи за енергия за единица продукция, съществено изоставане при разходите за изследване и разработки, нисък е иновационният капацитет, налице е изоставане в технологическото равнище и др. На базата на направения анализ се стига до обоснования извод, че независимо от положителните промени през последните години българската икономика не е достатъчно конкурентоспособна. Това се отнася и за бизнеса.

Водещо значение за изграждането на конкурентоспособна и динамична икономика имат иновациите и информационно-комуникационните технологии. Иновациите се разглеждат като основа на новата икономика и двигател на икономическия растеж, движеща сила за икономически и социален прогрес. Авторът разглежда приемането на Иновационната стратегия на Република България като първа стъпка от формирането на иновационната политика, прави характеристика на научно-техническата и иновационната дейност чрез т.нар. “показатели на входа”, които измерват отделяните ресурси за увеличаване на запаса от научни знания, показателите на изхода, показателите за бенчмаркинг на научната и иновационната политика, за иновационен “scoreboard”. И в тази решаваща за конкурентоспособността област е налице изоставане, изразяващо се в ниското иновационно равнище на икономиката, малкия относителен дял на разходите за НИРД в БВП, които над 70% се осигуряват от държавния бюджет, изоставането на българския иновационен продукт, слабата заинтересуваност на бизнес-сектора от развитието на иновациите. Във връзка с това е уместна препоръката за търсене на инструменти за трансформиране на политиката по оцеляване в политика за развитие на българските фирми.

Ключово значение за повишаване конкурентоспособността на икономиката имат и информационно-комуникационните технологии (ИКТ). В работата на базата на показатели за ИКТ и индексите за конкурентоспособност е разкрита зависимостта между използването им у нас и конкурентоспособността на икономиката. Обособени са три групи държави – иновационно развити, инвестиционно развиващи се и намиращи се на пътя от факторно към инвестиционно развиващи се. България и Румъния са страните с най-слаби показатели за напредък в информационното общество. Във връзка с това авторът маркира и целите, които трябва да се постигнат в развитието на информационно-комуникационните технологии в страната.

Завършващият параграф на глава трета е посветен на превръщането на образованието в решаващ фактор на икономическото развитие. И тук, верен на възприетия стил на работа, авторът поставя не само проблемите, но и посочва пътищата за тяхното решаване – засилване практическата насоченост на нашето образование, налагане на непрекъснатото или продължаващо образование, преминаване към интерактивни форми на

обучение, ускорено въвеждане на мултимедийно обучение, прилагане на дистанционни форми на обучение и др.

Монографичното изследване на д-р Йордан Василев има несъмнена практико-приложна значимост. Основание за подобно твърдение е направеното конкретно "измерване" на границите на новата икономика в България, изведените тенденции на конкурентоспособността на нашата икономика, критичните бележки, конкретните мерки и препоръки, които са направени към управляващите органи за засилване на сегашната и перспективната конкурентоспособност по отношение на иновационния процес, информационните и комуникационните технологии, повишаването на образованието. Като пример в това отношение може да се посочи аргументираната постановка, че ако усилията в страната продължават да се насочват единствено към макроикономическата стабилизация, без активна политика по повишаване на конкурентоспособността, това ще доведе до липса на достатъчен икономически растеж и разочарования. Уменията на автора да обобщава, да поднася собствени научни виждания и постановки се преплитат с емпирично интерпретиране на фактите, с критичното им осмисляне и извеждане на конкретни мерки и препоръки в помощ на практиката.

Вероятно с написването на този труд д-р Й. Василев не смята, че е разкрил напълно същността и характерните черти на такъв свръхактуален феномен като формиращата се нова, основана на знанието икономика, че е определил нейните граници и особености. Без съмнение обаче той е направил опит да даде отговор на въпроса шанс ли е тази икономика за България, или поредното тежко изпитание, опитал се е да очертае предизвикателствата, които тя поставя, както и възможностите ни да отговорим на тях.

Доц. д-р Любен Кирев